

ב"ה

ארבע אותיות של גאולה

רעיון לסעודת משיח -
שביעי ואחרון של פסח, תשפ"א

מאת מנחם מענדל רייצס

כל הזכויות שמורות

המספר ארבע דומיננטי מאוד בחג הפסח: ארבע כוסות, ארבע קושיות, ארבעה בנים. השורש הקדום להדגשת המספר ארבע הוא בתורה (בתחילת פרשת וארא) - 'ארבע לשונות של גאולה'.

על יסוד זה תיקנו צדיקים גם ב'סעודת משיח', המתקיימת לקראת צאת החג, לשתות שוב 'ארבע כוסות', כשהפעם ההדגשה היא לא על הגאולה הראשונה - שבה יצאנו ממצרים, אלא על הגאולה העתידה - שבה ייגאל העולם כולו, במהרה בימינו.

וכשם שב'ליל הסדר' לא שותים את ארבע הכוסות ברציפות, בדומה לזה גם ב'סעודת משיח' נהוג שלא שותים את כל ארבעת הכוסות ברצף, אלא מפסיקים ביניהם בדברי תורה וכיוצא בזה.

בשורות הבאות תבוא הצעה כיצד לקשר כל כוס עם הגאולה - לפי המספר שלה באותיות האל"ף-בי"ת.

יבואו כאן - לפי סדר האל"ף-בי"ת - ארבעה מושגים חשובים שבימים עברו היו במצב אחר לגמרי מכפי שהם כיום; במשך ההיסטוריה חל שינוי - לא לטובה - במעמדם של מושגים אלו, ובבוא הגאולה האמיתית והשלימה, בקרוב ממש, ישובו מושגים אלו למעלתם המקורית ואף יותר.

נוס אל"ף: 'אנני' - בארון

האות אל"ף מזכירה לנו את האות שבה פתח הקב"ה כמעמד הר סיני את עשרת הדברות: "אנני ה' אלקיך, אשר הוצאתיך מארץ מצרים!"

דיבור זה מתחיל באות אל"ף, וגם מבחינת תוכנו הוא המתאים ביותר להיות הראש והראשון, ההתחלה והיסוד של הכל.

אין בדינו, נכון לעכשיו, הקלטה של המלים הללו כפי שהם יוצאות מפי הגבורה, אבל יש כן את המלים היסודיות והנשגבות הללו כפי שהקב"ה כביכול כתב אותן בכתב ידו, בשני לוחות הברית, וכפי שהתורה מספרת: "שני לוחות העדות, לוחות אבן, כתובים באצבע אלקים".

למרבה הצער, הלוחות הראשונות שניתנו מהקב"ה למשה רבינו נשברו, אך לאחר מכן ניתנו למשה לוחות שניות, שגם בהם כתב הקב"ה כביכול את עשרת הדברות - "פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים, וכתבתי על הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים אשר שברת".

את הלוחות הללו הניח משה רבינו בתוך הארון שעשה בצלאל (ובעצם לא רק הלוחות השניות השלימות הונחו בארון, אלא גם שברי הלוחות הראשונות), והארון הזה - עם הלוחות שבתוכו - נחשב כחפץ המקודש ביותר בעולם כולו (מעניין שגם המלה 'ארון' מתחילה באל"ף).

הארון שנעשה בימי היות ישראל במדבר סיני, נדד אתם ביחד בכל מסעיהם עד שהגיעו לארץ ישראל, וכמובן שמרו עליו מכל משמר. בארץ ישראל נקבע מקומו של הארון במשכן שילה ושם עמד קרוב לארבע מאות שנים, עד שבאחת מהמלחמות שבין ישראל לפלשתים הצליחו האחרונים להניח את ידיהם על הארון ולקחו אותו עמהם. בשעתו נתפס הדבר כמאורע מחריד מאין כמותו.

הפלשתים ראו כיצד קיומו של הארון אצלם מביא עליהם נזקים כבדים, ולכן החליטו להחזיר אותו לעם ישראל בכבוד רב. דוד המלך קבע את מקומו של הארון בעיר דוד, ועל כל ה'תהלוכה' המיוחדת שהיתה אז - המבטאת את היחס המיוחד במינו שהעניקו כל ישראל לארון ה' - נקרא בעז"ה בהפטרה של השבוע הבא, הפטרת פרשת שמיני. כאשר בנה שלמה המלך את בית המקדש הראשון, הוכנס הארון לתוך בית המקדש, אל 'קדש הקדשים', ושם היה מקומו כבוד במשך מאות שנים - עד שיאשיהו המלך, שחי בתקופה האחרונה לפני חורבן הבית, חשש לשלוחו של הארון והחליט לגנוז אותו במקום סודי במעמקי הר הבית, ובלשון הרמב"ם: "מטמוניות עמוקות ועקלקלות".

הארון קיים עד היום הזה באותו מקום, אם כי כמובן איננו יכולים להגיע אליו ולדעת את מקומו המדויק. זה יהיה מתפקידיו של משיח צדקנו, לגלות את הארון ממקומו הנסתר ולהעמיד אותו במרכזו של בית המקדש השלישי.

[בכמה מקורות נזכר שלא זו בלבד שהארון יתגלה ויחזור למקומו המקורי בבית המקדש, אלא שגם שברי הלוחות הראשונות ישובו ויתאחדו ויחזרו למצבם המקורי כלוחות שלימות ומושלמות - ראה 'הנה ימים באים' ח"ב ע' 168, וש"נ].

נוס בי"ת: בן בכור

כל יהודי הוא יקר ובעל נשמה קדושה, ובכל זאת, יש חילוקי מעמדות בתוך עם ישראל, ובני שבט מברכים את העם בברכה מיוחדת; ועוד.

בזמן קיומו של בית המקדש ראו את מעלתם של הכהנים והלויים בהדגשה יתירה, שהרי הם שנבחרו לעבוד ולשרת בבית המקדש והיו מקבלים 'מתנות' מיוחדות כמו תרומה ומעשר וכו'.

אולם בעבר הרחוק היתה קבוצה אחרת שזכתה למעמד חשוב - לא משפחה אחת מסויימת, אלא שבכל משפחה ומשפחה הבן הבכור נחשב למיוחד במינו. וכך אנו מוצאים במעמד הר סיני שהזהיר הקב"ה את עם ישראל להתרחק מהר סיני ולא לעלות אליו, והדגיש שאפילו "הכהנים הנגשים אל ה'" צריכים להיזהר למרות מעלתם. רש"י במקום מפרש, שהכוונה אינה לבניו וזרעו של אהרן, אלא ל"בכורות שהעבודה בהם" ובאותו זמן הם אלו שהקריבו את הקרבנות והם שנחשבו "כהנים".

הבכורות נחשבו אז קבוצת העילית, אמנם כאשר נכשלו בחטא העגל ניטלה מהם עבודת הקודש ובמקומם נבחרו בני שבט לוי. ובכן, בבוא הגאולה יתוקנו כל השלכותיו השליליות של חטא העגל - ולכן יחזרו הכהנים לכבודם הראשון (לא מחייב שזה יקרה מיד עם בוא הגאולה, כי ידוע שלעתיד לבוא גופא יהיו כמה תקופות, ויתכן ששינוי זה יתרחש רק בתקופה מאוחרת יותר - ראה 'הנה ימים באים' ח"א ע' 303).

דבר זה נראה כחידוש מפתיע, ובאמת לא כתבו על כך כמעט במקורות הקדמונים, ורק בספרי המקובלים המאוחרים יחסית מצינו שיתייחסו לכך בפירוש.

אחד מהם הוא בעל ה'אור החיים' הקדוש, שבפירושו לפרשת ויחי (מט, כח), מתייחס לדברי יעקב לבניו לפני מותו - את רוב בניו השבטים בירך יעקב בברכות גדולות, אולם לראובן אמר דברים קשים למדי.

ובכן, ה'אור החיים' מחדש שגם לראובן היו דברי ברכה, משום שיעקב פתח את דבריו אליו במלים "ראובן בכורי אתה!" ובכך בעצם קבע לו שהוא יזכה לעבוד בבית המקדש לעתיד לבוא: "עתידה עבודה שתחזור לבכורות, ועתיד הוא לעמוד לשרת לעתיד לבוא".

ה'אור החיים' מתייחס גם לשאלה הטבעית המתעוררת: אם הבכורות יחזרו לעבודה, מה יהיה עם בני שבט לוי? והוא מתרץ: "שקולים הם, ויבואו שניהם לעבוד עבודת הקודש, כי מעלין בקודש ולא מורידין". כלומר, יהיו זה לצד זה - גם הבכורות וגם בני שבט לוי.

גם אדמו"ר ה'צמח צדק' כותב בפירוש ('אור התורה' פרשת בא ע' שמא) שלעתיד לבוא יחזרו הבכורות לקדושתם המיוחדת, ובכך הוא מפרש את מה שנאמר למשה מיד לאחר יציאת מצרים (בפרשיות הנאמרות עם התפילין): "קדש לי כל בכור, פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה, לי הוא" - שהכוונה היא לקדושת הבכור כפי שתתגלה לעתיד לבוא, שהבכורות ייחשבו הקדושים בעם. ובעוד כיום עושים 'פדיון הבן' לבכור אצל הכהן, אז לא יהיה בכך צורך כי הבכור עצמו יישאר קדוש וייחשב ככהן.

[אגב, הזכרנו את ענינו של הבכור בקשר לכוס השניה - למרות שהבכור הוא הרי הבן הראשון... - פשוט משום שהמלה 'בכור' מתחילה באות כ'. והאמת היא שבספרים מבואר שיש קשר בין ה'בכור' דוקא למספר שתיים, כפי שנרמז בהלכה שבכור יורש בנכסי אביו 'פי שנים'; ולכן כל אותיות המלה 'בכר' - בכתיב חסר - הן במספר שתיים: האות ב' שווה שתיים, האות כ' שווה שתי עשרות, והאות ר' היא שתי מאות].

ממש - כמו שאמר הקב"ה לאדם: "מכל עץ הגן אכול תאכל".

אלא, שבעקבות חטא עץ הדעת גורשו האדם ומשפחתו מגן-עדן, ומאז הפך גן-עדן להיות מקום המתאים לנשמות מופשטות דוקא, כי גוף גשמי לא מסוגל להיות שם, לאחר הקלקול הכללי שהביא חטא עץ הדעת לגופו של אדם הראשון ולכל הגופים הבאים ממנו.

ובכן, בבוא הגאולה, כאשר יהיה התיקון השלם על חטא עץ הדעת, יחזור הגוף האנושי למעלתו וקדושתו המקוריים, ואף יתעלה לרמה גבוהה יותר מכפי שהיה בימי בראשית - וגופים מזוככים כמו שיהיו אז בוודאי יוכלו לשכון בטח בגן-עדן כפי שהוא בתוך העולם הזה הגשמי.

וזה הכוונה במה שאמרו חז"ל ש"עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים" בתוך גן-עדן, כי אז ישוב גן-עדן להיות בתוך העולם הזה, כמו שבימי אדם הראשון היה הגן-עדן בתוך העולם שלנו ואדם וחווה היו בתוכו נשמות בגופים.

[יצוין, שב'מאמר שבתות ה' מהמקובל הודיע הרמ"ע מפאנו, מציעו תיאור מפורט וציורי כיצד תתקיים 'סעודת הליתין' בתוך גן-עדן, ובתוך הדברים הוא מפרט שמשוה רבינו יקח אז בידו הימנית מפרי עץ החיים שבגן-עדן (שאדם הראשון לא זכה לאכול ממנו כיון שגורש משם) ויברך לכולם בשם ומלכות ברכת 'בורא עץ החיים' וברכת 'שהחיינו'].

כוס דל"ת: דוד, ממשפחת ד'

הכוס הרביעית מזכירה לנו את השבט הרביעי בי"ב השבטים, בנו הרביעי של יעקב אבינו - יהודה, שבשמו גם דומיננטית במיוחד האות דל"ת.

יהודה התברך בברכת המלכות, והמלכות והשלטון בישראל שייכים עקרונית לשבט יהודה דוקא. הז"ל מחברים את היותו של יהודה רביעי בשבטים, עם היום הרביעי בשבוע שבו נתלו המאורות - השמש והירח, שהם נחשבים כסמל למלכות ושלטון (וראה 'אור התורה' פרשת ויחי ע' 722 ואילך).

מי שבירך את יהודה בברכת המלכות הוא יעקב אבינו, בעת ברכתו לבניו לפני מותו. בזמנו היתה הברכה כללית ולא התייחסה למשפחה מסויימת בתוך שבט יהודה שמנה אלפים ורבבות, אולם בהמשך הדורות בחר הקב"ה במשפחה ספציפית - דוד בן ישי, ובית דוד הם שנבחרו להנהיג את העם לעדי עד.

וכיון שהמלכות שייכת למספר ארבע, לכן לא במקרה הדבר שבשם 'דוד' יש לנו פעמיים את האות דל"ת הכוללת במיוחד בשם זה (ודוד המלך אמר על עצמו: "ארוממך ה' כי דליתני" - מלשון דל"ת).

בספרי הקבלה מחשיבים את דוד המלך כצלע רביעית, המשלימה את שלושת האבות - אברהם, יצחק ויעקב (גם בסעודות השבת, שלושת הסעודות הם כנגד שלושת האבות, וסעודת 'מלוה מלכה' הנערכת במוצאי השבת היא הנחשבת 'סעודת דוד מלכא משיחא').

אבל בשונה משלושת האבות שהם האבות של כל עם ישראל במדה שווה, דוד המלך שייך למשפחה אחת ספציפית מתוך עם ישראל. ואכן, הבחירה בדוד ומשפחתו לא התקבלה בקלות אצל חלקים נרחבים מעם ישראל - לא רק בשבעים שנות חייו של דוד, שבהם סבל רבות מבעלי מחלוקת, אויבים ושונאים, אלא אפילו לאחר הסתלקותו עדיין לא כל העם התאחד סביב בית דוד, והיו בדבר עליות וירידות.

למעשה, בירושלים עצמה ובכל ממלכת יהודה שמסביב לה היו נאמנים לבית דוד במשך יותר מארבע מאות שנים ברציפות, ובמשך כל התקופה הזאת הקפידו שהמלך יהיה דוקא מי שבא מזרע דוד הנבחר. בין המלכים הידועים שמלכו מזרע דוד: שלמה המלך, אסא ויהושפט, עוזיהו וחזקיהו, יאשיהו וצדקיהו. צדקיהו היה המלך האחרון, ובימיו גלו ישראל מאדמתם והמלכות לא התקיימה עוד. אבל גם בתקופות מאוחרות יותר שמרו ישראל אמונים לבית דוד, ומינו את הלל הזקן לנשיאות בהיותו נצר לבית דוד, וממנו יצאה שושלת ארוכה של נשיאים בעם ישראל, שהבולט שבהם הוא רבי יהודה הנשיא.

אך במרוצת הזמן נעלמה היחודיות של בית דוד, וכשממנים אדם לתפקיד חשוב לא מבררים קודם האם הוא אכן מיוחס לדוד המלך - זה לא אחד מהקריטריונים שבהם בוחנים ובודקים את ההתאמה לתפקיד. ישנם אמנם רבים הטוענים לכך שהם מיוחסים לבית דוד המלך, אבל הייחוס לא קל לבדיקה ובכל מקרה זה לא בא לידי ביטוי מעשי בחיי היום יום.

ובכן, תפקידו של משיח צדקנו יהיה להעיר את התא הרדום של מלכות בית דוד - "להחזיר את מלכות בית דוד ליושנה" (כלשון הרמב"ם בהלכות מלכים רפ"א). התנאי הראשון לזיהויו של המשיח עצמו יהיה שהוא פשוט מבית דוד המלך - אפילו צדיק גדול וחכם נפלא ובעל רוח הקודש, לא יוכל להיות 'מלך המשיח' אם הוא משבט לוי או בנימין או כל שבט אחר.

ועל כך אנו מרבים להתפלל ולבקש בתפילות השונות: "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח", "שמחנו ה' אלקינו באליהו הנביא עבדך ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו על כסאו לא ישב זר ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו כי בשם קדשך נשבעת לו שלא יכבה נרו לעולם ועד", יהי רצון שנוכה לגילוי מלכות בית דוד תיכף ומיד ממש, עוד לפני 'סעודת דוד מלכא משיחא' של מוצאי שבת זו!

[יצוין, שבכמה מקורות נזכר שמלך המשיח צריך להיות מיוחס לא רק לדוד המלך, אלא גם לשלמה בנו. כלומר: לדוד היו בנים רבים, אך כשם שהקב"ה בחר בדוד, כך היתה בחירה מיוחדת בתוך משפחת דוד עצמה דוקא בשלמה וזרעו, ומלך המשיח יהיה מזרע שלמה דוקא. אמנם בתפילות השונות אנו מזכירים את דוד בלבד ולא את שלמה בנו, ואף משיח עצמו נקרא בכמה מקומות בשם 'בן דוד' (או אפילו 'דוד') ולא על שם שלמה, ואכמ"ל].

לזכות הילד
אהרן בן חנה
ליום הולדתו, ה"י ניסן
לאורך ימים ושנים טובות

[להערות ותגובות, וכן לקבלת הגליונות 'עומק הפשט' ו'בדרך הרמוז' - נא לפנות:

דוא"ל: rizs@neto.bezeqint.net

טלפון: 050-4125205

כתובת דואר: מנחם רייצס, משעול הארבל 17 קרית גת]